

25. 4. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vznesení námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy a jako zneužití práva

Současná judikatura je již konzistentní v tom, že vznesení námitky promlčení může být za určitých okolností považováno za výkon práva v rozporu s dobrými mravy. Zajímavým příspěvkem do této problematiky je rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. ledna 2018, sp. zn. 27 Cdo 2826/2017.

Nejvyšší soud se v uvedeném rozhodnutí zabýval situací, kdy žalobce nebyl vyrozuměn o konání hlavního líčení a nesprávným procesním postupem trestního soudu mu bylo znemožněno navrhnout u hlavního líčení (před zahájením dokazování), aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil žalovanému povinnost nahradit škodu způsobenou spácháním skutku. Mohlo by se tedy zdát, že námitka promlčení uplatněná v takovém případě by skutečně mohla být posouzena jako odporující dobrým mravům (nebylo přece chybou žalobce, že nebyl vyrozuměn o konání hlavního líčení). Tohoto názoru byl v dané věci i odvolací soud a přes uplatněnou námitku promlčení shledal žalobou uplatněný nárok na náhradu škody důvodným.

Právní názor odvolacího soudu však Nejvyšší soud jako dovolací soud nesdílel, když uvedl, že odvolací soud se nijak nevypořádal s (možnými) důvody, které žalobci bránily uplatnit nárok na náhradu škody způsobené spácháním skutku v řízení ve věcech občanskoprávních. Nejvyšší soud dále poukázal na již dříve judikaturou potvrzené závěry o tom, že:

- za výkon práva v rozporu s dobrými mravy lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu [1],
- z toho, že argumentem rozporu s dobrými mravy má být odepřen výkon práva, vyplývá, že odpovídající úsudek soudu musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními, a že musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují - v konkrétním případě - závěr, že výkon práva je s dobrými mravy skutečně v rozporu [2], a
- dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění námitky promlčení by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil [3].

Zatímco obecné soudy často rozhodují především na základě doslovného výkladu textu zákona a až v rozhodnutích vyšších soudů se uplatňují obecnější principy a zásady, v dané věci již odvolací soud přistoupil k uplatnění korektivu dobrých mravů a Nejvyšší soud naopak následně shledal, že pro jeho

použití nebyly v konkrétním případě splněny podmínky.

Výše uvedené závěry lze dále zobecnit v tom smyslu, že pravidlem je možnost uplatnit námitku promlčení a pouze výjimkou z tohoto pravidla je situace, kdy je námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy. Dle ustálené judikatury je však nutné při výkladu každé výjimky z pravidla postupovat restriktivně [4].

Uplatnění námitky promlčení bylo posouzeno jako výkon práva v rozporu s dobrými mravy například v níže uvedených případech (vždy ale s ohledem na konkrétní okolnosti případu):

- Mezi nejbližšími příbuznými (mezi rodiči a dětmi), s ohledem na specifické vztahy uvnitř rodiny (nález Ústavního soudu ze dne 6. září 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04); naopak ale ze samotné existence vztahu mezi druhem a družkou však nelze dovozovat, že by bránila běhu promlčecí lhůty nebo činila námitku promlčení rozpornou s dobrými mravy (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2009, sp. zn. 22 Cdo 64/2008);
- Ve specifickém (privatizačním) vztahu mezi jednotlivcem a státem, v němž stát, i přes soukromoprávní povahu samotného převodu majetku (kupní smlouva), rozhodoval a vůči stěžovatelkám (resp. jejich právním předchůdcům) působil převážně ve vrchnostenském (mocenském) postavení (nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2011, sp. zn. I. ÚS 2216/09);
- V případě, kdy advokát účastníka řízení hrubou nedbalostí či následným zatajováním významných skutečností způsobil svému klientu ztrátu procesu a posléze ve sporu o náhradu škody uplatní proti bývalému klientu námitku promlčení (nález Ústavního soudu ze dne 21. června 2011, sp. zn. I. ÚS 548/11);
- Jestliže by výkon práva namítat promlčení uplatněného nároku byl toliko prostředkem umožňujícím poškodit jiného účastníka právního vztahu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou by pro něj zůstalo vedlejší a z hlediska jednatelce by bylo bez významu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 26 Cdo 45/2010).

Když promlčení namítá stát

Specifická situace vzniká v případech, kdy námitky promlčení uplatňuje vůči žalobci stát. Oprávněný bude mít po dobu běhu promlčecí lhůty důvodně za to, že jednání státu nesměřuje primárně k promlčení práva a následnému vyvázání se z povinnosti plnit svůj dluh.

Na druhou stranu jsou osoby jednající za stát v právních vztazích při takovém jednání více limitovány, když nenakládají s vlastním majetkem, nýbrž s majetkem státu, a mají povinnost tento majetek ochraňovat. V případě, že je proti státu uplatněn již promlčený nárok, budou osoby jednající v dané věci za stát námitku promlčení zpravidla uplatňovat, aby tak zamezily zmenšení majetku státu v důsledku plnění na již promlčený dluh. Právě v takových situacích nabývá ještě více na významu možnost posouzení námitky promlčení jako výkonu práva v rozporu s dobrými mravy.

Jak to je po rekonstrukci

Výše uvedená judikatura se vztahuje k právní úpravě v občanském zákoníku č. [40/1964](#) Sb., účinném do 31. prosince 2013, konkrétně k aplikaci jeho § 3 odst. 1. S ohledem na základní zákonnou délku promlčecí lhůty a na přechodné ustanovení § 3036 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, na základě něhož se podle dosavadních právních předpisů až do svého zakončení či uplynutí posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosud neexistuje ustálená judikatura vyšších soudů týkající se možnosti prolomení námitky promlčení po rekonstrukci, tj. dle občanského zákoníku účinného od 1. ledna 2014.

Současný občanský zákoník ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku č. [40/1964](#) Sb. bez dalšího nepřejal. Současný občanský zákoník nicméně rovněž stanoví v § 8, že zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany. Komentářová literatura k § 8 občanského zákoníku ve vztahu k § 3 odst. 1 občanského zákoníku č. [40/1964](#) Sb. uvádí následující: „Vzhledem k tomu, že samotný občanský zákoník [pozn. č. [40/1964](#) Sb.] zákaz zneužití práva výslovně neformuloval, pomáhala si judikatura úvahou, že šikanózní nebo zneužívající jednání se přičí dobrým mravům, jež § 3 odst. 1 občanského zákoníku explicitně zapovídal.“ Z uvedeného vyplývá, že judikaturou dříve dovozené závěry ohledně možnosti prolomení uplatněné námitky promlčení by měly být aplikovatelné i dle současné právní úpravy. Takovému závěru dále napovídá i to, že řada judikátů vztahujících se k právní úpravě před rekodifikací uplatnění námitky promlčení výslovně označuje za zneužití práva [5].

Naopak posunem oproti předchozí právní úpravě je § 647 občanského zákoníku, podle kterého „v případě uzavření dohody o mimosoudním jednání věřitele a dlužníka o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá, počne promlčecí lhůta běžet poté, co věřitel nebo dlužník výslovně odmítne v takovém jednání pokračovat; počala-li promlčecí lhůta běžet již dříve, po dobu jednání neběží.“ Pro dohodu o mimosoudním jednání přitom není zákonem stanovena forma jejího uzavření. Před rekodifikací mohlo vést neformální mimosoudní jednání stran, v důsledku kterého nedošlo ke včasnému uplatnění práva před jeho promlčením, k závěru o tom, že následné uplatnění námitky promlčení bylo postupem v rozporu s dobrými mravy. Dle současné právní úpravy však v důsledku takového mimosoudního jednání stran promlčecí lhůta ani nezačne běžet.

Závěrem

Vrátíme-li se k závěrům obsaženým v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. ledna 2018, sp. zn. 27 Cdo 2826/2017, lze konstatovat, že rozporovat uplatnění námitky promlčení jako zneužití práva či jednání v rozporu s dobrými mravy je možné, zároveň však úspěch takové argumentace bude vždy více či méně nejistý. Judikatura sice dovodila řadu případů, ve kterých může dojít k prolomení námitky promlčení a přiznání již promlčeného nároku, tyto případy jsou však vždy založeny na konkrétních skutkových okolnostech, které nelze bez dalšího zobecňovat.

Současně lze důvodně předpokládat, že při uplatnění již promlčeného nároku na základě úvahy, že případná námitka promlčení bude posouzena jako zneužití práva, bude řízení probíhat ve více stupních a definitivní odpověď přinese až výsledek dovolacího řízení. Soudní řízení proto bude s největší pravděpodobností trvat dlouho a ponese s sebou zvýšené náklady. Před uplatněním promlčeného nároku u soudu je proto vždy potřeba velmi důkladně zvážit, zda jsou konkrétní důvody pro prolomení námitky promlčení natolik zásadní a zřejmé, že mohou obstát i při restriktivním výkladu této výjimky z obecného pravidla, že námitka promlčení je toliko výkonem práva účastníka.

Mgr. Ing. Lukáš Vrána,
advokát

Florentinum
Na Florenci 15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 225 385 333

Fax: +420 225 385 444

e-mail: wl@weinholdlegal.com

[1] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99 nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2014, sp. zn. 31 Cdo 3931/2013.

[2] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. května 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96.

[3] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000.

[4] Srov. náleží Ústavního soudu (I. senátu) ze dne 15. listopadu 2001, sp. zn. I. ÚS 144/2000; usnesení Ústavního soudu ze dne 16. června 2005, II. ÚS 446/04.

[5] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2013, sp. zn. 20 Cdo 2208/2013 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2013, sp. zn. 20 Cdo 1719/2011.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbalové agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)